

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Harrastamisen Suomen mallia kehittämässä – tuloksia ja uusia mahdollisuuksia -seminaari 24.9.2024

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Harrastamisen Suomen mallia kehittämässä -tuloksia ja uusia mahdollisuuksia

Ajankohtaiset opetus- ja kulttuuriministeriöstä
Henni Axelin

Harrastamisen Suomen malli

- Harrastamisen Suomen mallin tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia mahdollistamalla jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluisa ja maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä.
- Keskiössä lasten ja nuorten toiveet sekä osallisuus laajemminkin. Lisäksi tarvitaan kuntien, koulujen ja harrastusten järjestäjien tiivistä yhteistyötä.
- Säädetty osaksi nuorisolakia vuonna 2023.
- Mukana 150 000 lasta ja nuorta, 11 000 harrastuskerhoa, 2000 koulua 258 kunnassa.

**HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI**

Hallitusohjelman kirjauksia:

- Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen.
- Lasten ja nuorten harrastamisen kokonaisuutta kehitetään yhteistyössä harrastustoimijoiden kanssa. Huomioidaan erityisesti ilman harrastusta olevat ja harrastuspudokkuudesta kärsivät lapset ja nuoret.
- Hallitus lisää harrastesetelin käyttöä kunnissa lasten ja nuorten mielekkäiden harrastusmahdollisuuksien laajentamiseksi.
- Varmistetaan, että harrastaminen on jokaiselle turvallista. Ehkäistään ja puututaan epäasialliseen kohteluun. Vakinaistetaan ja laajennetaan Et ole yksin -toiminta.

Harrastaminen hallituskaudella 2023-2027

- Harrastamisen Suomen mallin lisäksi harrastamista tuetaan valtion toimesta mm. paikallisen harrastamisen valtionavustuksilla, seuratuella, lasten kulttuurin ja taiteen perusopetuksen sekä koulujen kerhotoiminnan kautta.
- Harrastaminen tunnistetaan osana eri politiikkaohjelmia mm. valtakunnallisessa nuorisotyön ja –politiikan ohjelmassa (VANUPO), Suomi Liikkeelle –ohjelmassa, lapsistrategian hallituskausittaisessa toimeenpanosuunnitelmassa ja valmisteilla olevassa kulttuuripoliittisessa selonteossa.

Valtakunnallinen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma:

- Tilannekuvasta: Harrastamisella on monia lasten ja nuorten hyvinvointiin, kasvuun ja kehittymiseen liittyviä positiivisia vaikutuksia. Harrastuksissa ja vapaaehtoistoiminnassa opitaan uusia taitoja, saadaan ystäviä, kuulutaan yhteisöön, onnistutaan ja epäonnistutaan turvallisessa ympäristössä. Tässä keskeistä on osaavan ohjaajan merkitys ja vaikutus lasten hyvinvointiin.
- Yhtenä tavoitteena: Jokaisella nuorella on pääsy mieluisaan harrastukseen matalalla kynnyksellä.
 - Matalan kynnyksen harrastustoiminnan saatavuutta lisätään ja erityistarpeisten nuorten harrastuksiin pääsyyn kiinnitetään erityistä huomiota. Laajennetaan etsivän harrastustoiminnan menetelmien käyttöä myös Harrastamisen Suomen mallin ulkopuolelle.
- Myös vahvasti osana mielenterveyden vahvistamisen toimia:
 - Jatketaan nuorten mielenterveyden, liikkumisen ja liikunnan välisen yhteyden vahvistamista osaksi rakenteita. Nuorten mielenterveyttä tuetaan kannustamalla nuoria luonnon virkistyskäyttöön.
- Kulttuuriharrastukset tutkitusti tukevat nuoren mielenterveyttä.

Suomi liikkeelle –ohjelma

- Valtioneuvostotasoinen liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollinen ohjelma, 20 milj. vuosittainen erillisrahoitus.
- Kaksi erityisesti harrastamiseen liittyvää toimenpidettä:
 - Vahvistetaan päiväkotij- ja koulupäivien sekä koulumatkojen liikunnallistamista sekä koulupäivien yhteydessä tapahtuvaa harrastamista.
 - Kokeillaan koulupäivän jälkeisen liikunnan harrastamisen erilaisia toteutustapoja, kuten harrasteseteliä. Tulosten perusteella toimivimmat käytännöt vakiinnutetaan osaksi Suomen harrastamisen mallia.

Kansallisen lapsistrategian toimeenpanosuunnitelma 2024-2027

- Strategiasta: Tuetaan yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta lasten arjessa, varhaiskasvatuksessa ja koulussa, vapaa-aikana ja harrastustoiminnassa
- Toimeenpanosuunnitelmassa lasten vapaa-aika ja harrastukset yhtenä osa-alueena ja sen alla toimenpiteinä mm.
 - Lapsen hyvinvointi harrastuksissa: tutkimustiedon ja parhaiden käytäntöjen kokoaminen ja hyödyntäminen pilottihankkeissa.
 - Kaikkien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien vahvistaminen.

Kulttuuripoliittinen selonteko

- Nykytilan kuvauksessa:
Lapset, nuoret ja harrastamisen kautta ammattilaiseksi kasvamisen mahdollisuus
- Nostetaan kulttuuripolitiikan onnistumisen edellytyksiin, että taataan lasten ja nuorten osallisuus kulttuuriin ja kulttuurikasvatukseen sekä polut taiteen ja kulttuurin eri alojen harrastamiseen ja ammattilaisuuteen.

Harrastamisen Suomen malli ajankohtaiset syksy 2024 ja kevät 2025

- Vaikuttavuuden pilotti yhteistyössä ME-säätiön kanssa
- Koululaiskysely
- Valtionavustushaku

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Harrastamisen Suomen mallin yhteyspiste

Tarja Vartiainen, erityisasiantuntija, Opetushallitus

tarja.vartiainen@oph.fi

[linkedin.com/in/tarjav](https://www.linkedin.com/in/tarjav)

[Harrastamisuomenmalli.fi](https://harrastamisuomenmalli.fi)

#HarrastamisenSuomenMalli

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

Yhteyspiste tukee kuntia ja harrastusten järjestäjiä

- **Edistää** kuntien, harrastusten järjestäjien ja kehittämishankkeiden välistä yhteistyötä **kokoamalla ja koordinoimalla verkostoja**
- **Kerää ja jakaa** hyviä käytänteitä, materiaaleja ja tietoa
- **Tuottaa** materiaaleja
- **Auttaa** kuntia löytämään harrastusten järjestäjät lasten ja nuorten toivomiin harrastuksiin
- **Tarjoaa** asiantuntijoiden tukea ongelmien ratkaisuun ja toiminnan kehittämiseen

Hyödynnä yhteyspisteen tuki

- Aloita tutustumalla palvelusivustoon: [Harrastamissuomenmalli.fi](https://harrastamissuomenmalli.fi)

Kuva: Getty Images

Harrastamisen Suomen mallin toimijoiden roolit

- **Yhteyspiste, Opetushallitus:** Kuntien ja harrastusten järjestäjien tukeminen, verkottaminen sekä tiedon ja hyvien käytänteiden kerääminen ja jakaminen
- **Aluehallintovirastot:** Avustuksen käytönohjaus: avustuksen haku, käyttö ja raportointi, muutos- ja jatko-aikahakemukset
- **Opetus- ja kulttuuriministeriö:** Mallin yleinen informaatio-ohjaus, kehittäminen, seuranta ja arviointi, avustuksen hakuehtojen määrittäminen sekä Valtakunnallinen koululaiskysely

Kehittämishankkeet

- Opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi avustusta 1,8 miljoonaa euroa 17 hankkeelle toukokuussa 2023
- Tavoitteena kehittää Harrastamisen Suomen mallin toteutuksen laatua
- Jokaiseen kehittämishankkeeseen sisältyy joko uusi toimintamalli tai koulutuskokonaisuus
- Avustusta pystyivät hakemaan yhteisöt kuten kunnat, säätiöt ja yhdistykset
- 8 hankkeista on päättynyt ja 9 jatkuu

Kiitos, ollaan yhteyksissä!

Tarja Vartiainen, erityisasiantuntija

tarja.vartiainen@oph.fi

[linkedin.com/in/tarjav](https://www.linkedin.com/in/tarjav)

+358 50 577 8907

www.harrastamissuomenmalli.fi

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Opetushallituksen ajankohtaiset asiat

Timo Sinivuori, opetusneuvos, Opetushallitus

TÄRKEIMMÄT HARRASTUSMOTIIVIT (teatteriharrastus)

- 1) Onnistumiskokemusten ja myötäelämisen tarve**
- 2) Halu oppia uutta**
- 3) Mielikuvituksen ja ilmaisutaitojen kehittäminen**
- 4) Viihtyminen**
- 5) Terapeuttiset vaikutukset**
- 6) Kokemuksen tarve**
- 7) Motivoiva asenne**
- 8) Esiintymistarve**
- 9) Ammatilliset motiivit**
- 10) Hyväksytyksi ja huomioon otetuksi tulemisen tarve**
- 11) Halu toimia ja erottua yksilönä**
- 12) Kontaktimotiivit**
- 13) Turvallisuusmotiivit**
- 14) Suoritusmotiivit**

(Sinivuori, T. 2002)

Hattulan kunta

Harrastamisen Suomen malli

Minna Niskanen

Peruskoulun lehtori,
Koulujen harrastuskoordinaattori

 minna.niskanen@eduhat.fi

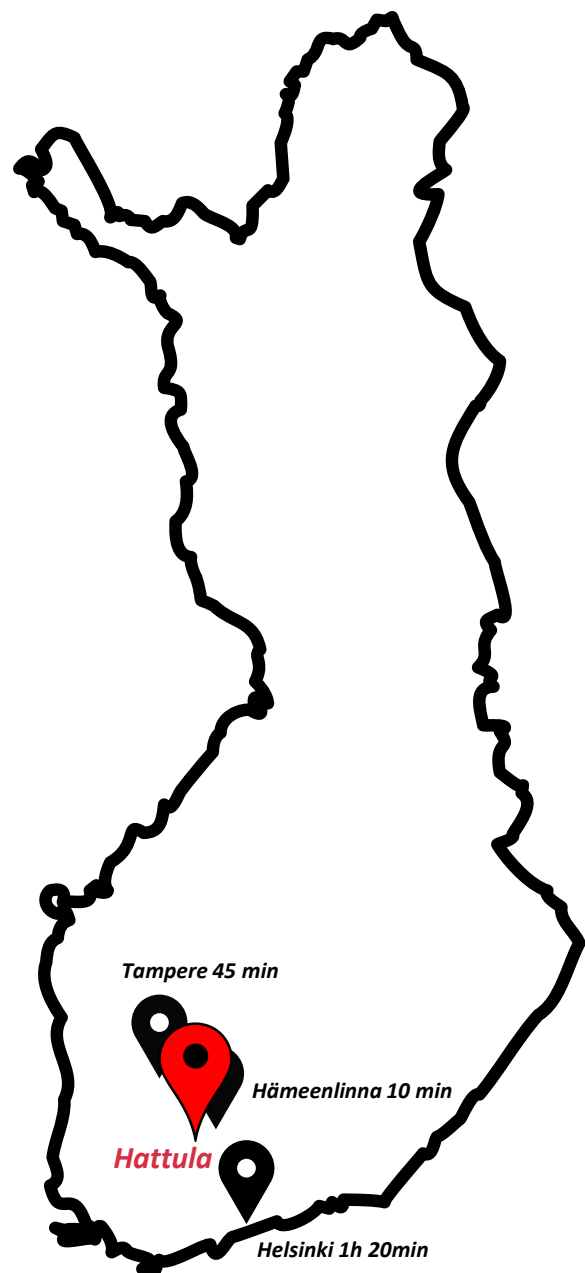

hattula

Täällä me ollaan!

Hattula

- Kanta-Hämeessä Hämeenlinnan pohjoispuolella
- Vanajaveden äärellä
- Asukkaita noin 9400
- Tunnetaan muun muassa näistä:
 - Parolannummen Panssariprikaati
 - Suomen kielen kunta
 - Pyhän Ristin kirkko
 - Panssarimuseo
 - Parola (Hattulan keskusta)
 - Lepaan alue

Hattula on luonnoltaan, liikuntamahdollisuuksiltaan
ja historialtaan monipuolinen kunta.

Perinteisiä kyläkouluja ja moderneja oppimisympäristöjä

- Kuusi peruskoulua
 - Viisi alakoulua
 - Joista kolme on kylissä
 - Yksi yläkoulu
- Oppilaita peruskouluissa noin 1000
- Lisäksi yksi lukio

Harrastamisen Suomen malli
HATTULA

**HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI**

Harrastustoiminnan mainontaa

**Bändi harjoittelee
ja esiintyy usein
koulun
tilaisuuksissa**

*Bussilla lajikokeiluihin:
keilaamaan, kiipeilemään, padeliin,
laskettelemaan*

E-Sport, CS2-kilpajoukkueharrastus

Kokkikerhon kokkaama maailmankartta

Tekstiiliharrastajat työn äärellä

Harrastusten esittelyä messuilla

Harrastusmessut

La 3. helmikuuta klo 12-15
Parolan Yhteiskoululla

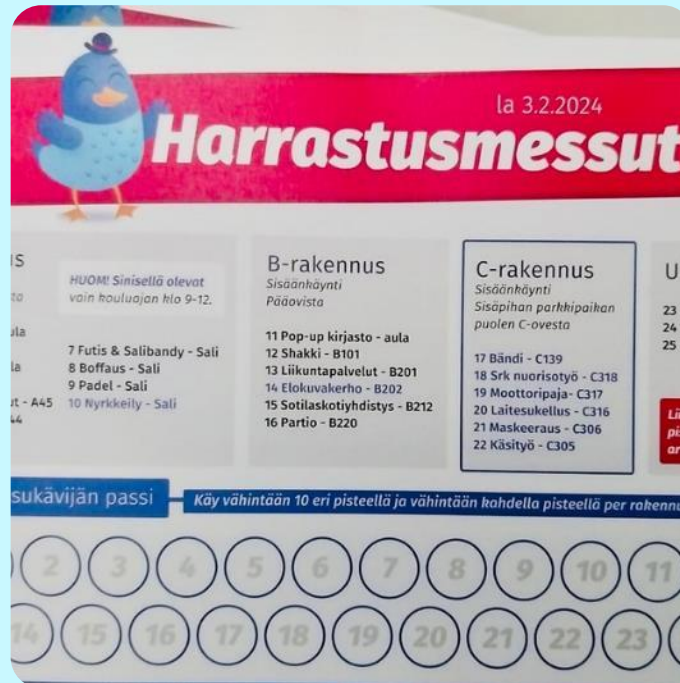

Tutustu tapahtumassa erilaisiin
harrastusmahdollisuuksiin:

**Taitoluistelu, jalkapallo, salibandy,
hevosharrastus, shakki, airsoft, partio,
sotilaskotitoiminta, ralli, bänditoiminta,
boffaus, digipelaaminen, kirjasto, padel,
liikuntapaikat, höntsäily, VPK ...**

Tapahtuma sijoittuu Parolan Yhteiskoulun
kampusalueen rakennuksiin sekä ulkotiloihin.
Tapahtumassa kahvila. Vapaa pääsy.

hattula

HARRASTUSMESSUT 2024

Koulujen harrastustoiminta 2024-2025

MAANANTAI

TIISTAI

KESKIVIIKKO

TORSTAI

PERJANTAI

ALAKOULUT

Parolan koulu:

8.45-9.30 Liikuntakerho 1-2lk

Ohjaaja Sanna Vuorensyrjä/ParVi

Kaikki alakoulut:

15.15-16.15 Boxing 5-6lk

Varusteet: juomapullo, joustavat liikuntavaatteet, liikuntaan sopivat kengät, pitkät hiukset kiinni
Ohjaaja Chris Hubbard/Hattula Boxing, Herniäistenniementie 7
2.9 alkaen

Lajikokeilukerho kaikkien koulujen 5-6 lk

Lajikokeilut tapahtuvat lukuvuoden mittaan eri tiloissa. Lajeista tulee lisätietoa myöhemmin. Tulossa mm keilailua, padelia ja laskettelua

Parolan koulu:

8.45-9.30 Liikuntakerho 1-2 lk

Ohjaaja Sanna Vuorensyrjä/ParVi

Juteinin koulu:

15.00-16.00 Tietokonepelikerho 5-6lk

Ohjaaja Joonas Heikkilä/Nuorisotoimi

Juteinin koulu:

8.45-9.45 Luonnontiedekerho 3-4lk

Ohjaajat Mari Tuomela, Soja Männistö

14.00-15.00 Liikuntakerho 3-4lk

Ohjaaja Olli Pusa

Parolan koulu:

13.45-14.45 Toimintakerho 5-6lk

Ohjaaja Markus Juppo

15.00-16.00 Tietokonepelikerho 5-6lk

Ohjaaja Joonas Heikkilä/Nuorisotoimi

Pekolan koulu

13.30-14.30 Liikuntakerho 1-2 lk

Ohjaaja Rosita Jokinen/Lasten Liikunnan Tuki, alkaen 4.9

Parolan koulu:

8.45-9.30 Liikuntakerho 1-2lk

Ohjaaja Sanna Vuorensyrjä/ParVi

12.45-13.45 Liikuntakerho 1-3 lk

Ohjaaja Mimmi Pearlman/Lasten Liikunnan Tuki, alkaen 5.9

15.00-16.00 Tietokonepelikerho 3-4lk

Ohjaaja Joonas Heikkilä/Nuorisotoimi

Pekolan koulu:

14.15-15.15 Kokkikerho 5-6lk

Ohjaaja Hannele Lemmetyinen/4H, alkaen 12.9

Parolan koulu:

8.45-9.30 Liikuntakerho 1-2lk

Ohjaaja Sanna Vuorensyrjä/ParVi

13:00 - 14:30 Mediakerho 3-4lk

Ohjaaja Mark Lehtonen, alkaen 6.9

Juteinin koulu:

12.45-13.45 Lajikokeilukerho 5-6 lk

Ohjaaja Olli Pusa

alkaen 23.8

14.00-15.00 Tietokonepelikerho 3-4lk

Ohjaaja Joonas Heikkilä/Nuorisotoimi

14.00-15.00 Taidekerho 1-3lk

Ohjaaja Susanna Immonen

Lepaan koulu:

12.30-14.00 Monitoimikerho 1-6lk

Ohjaaja Tero Piirainen/Lepaan koulu

Nihattulan koulu:

12.30-14.30 Monitoimikerho 1-6lk

Ohjaaja Janne Rantanen/Nihattulan koulu

YLÄKOULU

15.15-16.15 Kokkaus

Ohjaaja Hannele Lemmetyinen/4H, kotitalouden luokka B101
9.9 alkaen

16.15-17.15 Boxing

Ohjaaja Chris Hubbard/Hattula Boxing, Herniäistenniementie 7
Alkaen 2.9

17.15-18.05 Jääpelit

Ohjaaja Esko Laitila, Hämeenlinnan Metritiskiarena. 2.9 alkaen

15.15-16.15 Bändi

Ohjaaja Antti Harmainen, musiikkiluokka C139

15.15-16.15 Kuntosali

Ohjaaja Marika Mantila/Parolan Kuntoklubi, Yhteiskoulun kuntosali

15.30-16.30 Elokuvat

Ohjaaja Tuomas Nieminen, Yhteiskoulun luokka B211

16.00-17.00 E-sports, CS2

Ohjaaja Joonas Heikkilä/Nuorisotoimi, Hattulan kirjaston Rana-tila

15.15-16.15 Tekninen kässäkerho

Ohjaaja Pirjo Annila, Parolan koulun käsityöluokka C058

16.00-17.00 Tietokonepelit

Ohjaaja Joonas Heikkilä/Nuorisotoimi, Hattulan kirjaston Rana-tila

19.45-20.25 Jääpelit

Ohjaaja Esko Laitila, Hämeenlinnan Metritiskiarena. 4.9 alkaen

14.30-16.00 Tekstiilikäsityöt

Ohjaaja Tuula Ohvo, käsityöluokka C305

15.15-16.15 Höntsä

Ohjaaja Jesse Hyvärinen, Yhteiskoulun sali

Lajikokeilut

Lajikokeilut tapahtuvat lukuvuoden mittaan eri tiloissa. Lajeista tulee lisätietoa myöhemmin. Tulossa mm keilailua, kiipeilyä, laskettelua ja lumilautailua. Lajikokeiluista tiedotetaan erikseen ja niihin on sähköinen ilmoittautuminen

Aktiivista syksyä kaikille!

Harrastamisen laatu ja ohjaajien osaaminen

Inkeri Ruokonen, PhD Professor emerita, Turun yliopisto
Sirke Pekkilä, projektipäällikkö, Taideyliopiston Avoin kampus
Miguel Reyes, asiantuntija, Mieli ry

Saara Konttinen, erityisasiantuntija, Koulukino

Marita Suontausta, kehityspäällikkö, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus
Henni Aro, seuratoiminnan koordinaattori, Etelä-Suomen Liikunta ja Urheilu
Katri Anttinen, hankekoordinaattori, Kankaanpään kaupunki
Perttu Pihlaja, kehityspäällikkö, Parkour Akatemia

Miksi harrastaminen on tärkeää?

- Tutkimustulokset osoittavat lasten ja nuorten harrastamisella olevan laajoja oppimista ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia:
- Harrastamisen kautta harrastajan oppiminen ja taidot kehittyvät (esim. Bunketorp Käll, L., Malmgren, H., Olsson, E., Lindén, T., & Nilsson, M. (2015). Effects of a curricular physical activity intervention on children's school performance, wellness, and brain development. *Journal of school health*, 85(10), 704-713.)
- Harrastaminen antaa sisältöä ja hyvinvointia elämään (esim. Numminen, A., Erkkilä, J., Huotilainen, M., & Lonka, K. (2009). Musiikki hyvinvoinnin evoluutiossa: Aivot, mieli ja yhteisö. *Tieteessä tapahtuu*, 27(6).; Jussila, J. J., Pulakka, A., Halonen, J. I., Salo, P., Allaouat, S., Mikkonen, S., & Lanki, T. (2023). Are active school transport and leisure-time physical activity associated with performance and wellbeing at secondary school? A population-based study. *European Journal of Public Health*, 33(5), 884-890.)
- Harrastamisen kautta opitaan osallisuutta ja sosiaalisuutta (esim. Jonsson, K., & Lillvist, A. (2019). Promoting social learning in the Swedish leisure time centre. *Education Inquiry*, 10(3), 243-257.)
- Harrastamisessa toteutuu yhteisöllisyyden voima (Pomohaci, M., & Sopa, I. S. (2017). Extracurricular sport activities and their importance in children socialization and integration process. *Scientific Bulletin*, 22(1), 46-59.)
- HSM:n tutkimukset sivusto:
<https://harrastamisensuomenmalli.fi/tietoa/tutkimukset/>

Pedagogisen toiminnan koulutusta harrastustoiminnan ohjaajille

- OKM:n HSM:n kehittämishankerahoituksella järjestetään vuosina 2023-24 viisi pedagogiikan perusteet kurssia ja yksi jatkokurssi
- Lisäksi Harrastustoiminnan ohjauksen pedagoginen laatu intensiivikurssi ja laivaseminaari Tukholmaan
- ***Siivet harrastuksille Ohjaajien kirjoituksia*** -julkaisu, jossa Ruokosen & Pekkilän tutkimusartikkeli pedagogisen koulutuksen vaikuttavuudesta: <https://taju.uniarts.fi/handle/10024/8166>
- Avoin oppimateriaali ja lyhyt videot: <https://aoe.fi/#/materiaali/2462>
- **Tulossa syksyllä 2024:** Pedagogiikan jatkokurssi, oppikirja harrastustoiminnan ohjaajille, kirjan julkistus ja hankkeen päätösseminaari

Pedagogisen toiminnan
perusteet lasten ja nuorten
harrastustoiminnassa

Miksi harrastaminen on tärkeää

- Nuorilla vapaa-ajan harrastuneisuuteen, esim. liikunnalliset harrastukset ja kulttuuri, liittyy vähemmän masennusoireita ja ahdistusta, parantunutta itsetuntoa sekä positiivisia fyysisiä ja psykososiaalisia vaikutuksia (eg. Pressman et al. 2009, Doré et al. 2018).
- Esimerkiksi Zantini et al. 2021, tutkimuksessa todetaan, että harrastustoimintaan osallistumiseen 3-4 krt viikossa., liittyi 27% pienempi todennäköisyys mielenterveyden haasteille, ja toisaalta 62%: raportoi positiivisia vaikutuksia mielenterveyteen verrattuna niihin, jotka harrastivat kerran viikossa (n=2 488).
- Liikunnalliseen harrastukseen alle kolme kertaa viikossa osallistuneiden opiskelijoiden keskuudessa oli suurempi osuus masennusoireista raportoineita, verrattuna niihin, jotka harrastivat liikuntaa yli 3 kertaa viikossa. Lisäksi nuoret, jotka harrastivat vähemmän kuin kerran viikossa, raportoivat enemmän masennusoireita verrattuna niihin, jotka harrastivat kerran tai useamman kerran viikossa (n=17 186) (Kleppang et al. 2018).
- Vuorovaikutus läheisten ihmisten kanssa lisää yksilötasolla yhteenkuuluvuuden tunnetta ja johtaa parempaan itseluottamukseen ja sosiaalisiin taitoihin (Ungar 2012, Oberle et al. 2019, Hansen et al. 2015).

Nuori mieli harrastuksessa - hanke

- OKM : n rahoittama ja Mieli ry.n toteuttama kehittämishanke (2022-2024)
-> 2025 kevät
- Vahvistetaan Harrastamisen Suomen mallin parissa toimivien ohjaajien osaamista mielenterveyteen, sen edistämiseen ja ongelmassa tukemiseen liittyen.
- Tavoitteena on, että lasten ja nuorten harrastustoiminnan parissa toimivat ohjaajat osaavat tukea mielenterveyden normaalia kehitystä, hyödyntää mielenterveystaitoja osana ohjaustyötä sekä kohdata haastavassa tilanteessa olevia lapsia ja nuoria.
- Turvallinen toimintaympäristö
- Pieniä tekoja – isoja vaikutuksia

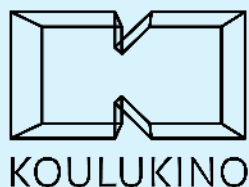
EHO – Elokuvaharrastuksen kehittämishanke

**HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI**

Elokuvaharrastus.fi

- *Elokuvaharrastusta jokaiseen kuntaan!*
- Mitä elokuvaharrastus on ja miten sitä järjestetään?
- Helpotusta ohjaajapulaan: materiaalit ja työkalut ohjaajan tukena
- Käytä verkossa tai tilaa koulutus

Eväitä terveelliseen ja ympäristöä huomioivaan elämään – toimintamalli ja työkaluja HSM kokkikerhoille

Maa- ja kotitalousnaiset.fi

- Kokkikerhot suosittuja, ohjaajista pula.
- Tietoa, vinkkejä ja valmiita tuntisuunnitelmia avuksi ohjaajille tai sellaiseksi haluaville.
 - Työkaluissa mm. tietoa ensiavusta, erityisruokavalioista ja vinkkejä työn organistointiin sekä lisäreseptejä. Tuntisuunnitelmissa tarvike- ja raaka-ainelistat.

Harrasteliikunnan osaamisen kehittäminen

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

- Liikunnan aluejärjestöjen yhteishanke harrasteliikunnan kehittämiseksi (yhteistyössä Suomen Paralympiakomitean ja Mieli ry:n kanssa)
- Toimintamalleja seuraaviin kokonaisuuksiin:
 - Harrasteliikunnan järjestämisen osaaminen
 - Harrasteohjaajan koulutuskokonaisuus
 - Paikallinen yhteistyö
 - Harrastekaveritoiminta
 - Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja toteuttaa harrastustoimintaa
- Arvopohja: *monipuolisuus, yhdenvertaisuus ja saavutettavuus*
 - järjestettäessä koulutuksia harrastusohjaajille
 - kouluttajien valinnassa
 - yhteistyökumppaneille tarjottavissa tukitoimissa.

<https://www.liikunnanaluejarjestot.fi/yhteystiedot/>

Nuorten ohjaajien elävä koulutuskokonaisuus

Napakat tietoiskut ja vertaistuki
Ohjaajalähtöinen kokonaisuus

- Podcast sarja ohjaajien toivomista aiheista
- Verkkoalusta keskustelulle ja tiedon jakamiselle
- Live- ja verkkotapaamiset eri teemojen ympärille
- Parkouria ujutettu mukaan livepäiviin

Loikkakopla ja Hoppgänget

Loikkakopla on selainpohjainen sovellus kerhojen ohjaamiseen. Sen avulla kuka tahansa, jolla on ryhmänohjaustaidot, mutta ei lajitaitoja, voi ohjata **parkouria**, **sirkusta** ja **akrobatiaa**. Loikkakopla on pelillistetty kerättävien pisteiden, mitalien, palkintovideon ja tulostaulun avulla.

Loikkakopla sisältää valmiiksi suunnitellut harjoituskerrat, joista jokainen sisältää useamman tehtävän. Tehtävissä hyödynnetään pelejä ja leikkejä. Jokaisesta tehtävästä on sekä video- että tekstiohjeistukset.

- Video-ohjeistukset voi katsoa yhdessä ryhmän kanssa → ohjaajan ei itse tarvitse demonstroida liikkeitä
- Tekstiohjeistukset sisältävät vinkkejä ohjaajalle (skaalamisesta, turvallisuudesta yms.)

Loikkakopla on ollut käytössä yli 160 kunnassa.

Hankkeemme tavoitteena oli luoda Loikkakoplasta ruotsinkielinen versio "Hoppgänget", jolla saadaan parkour-opetusta myös ruotsinkielisiin kouluihin.

- Hoppgängetin avulla myös ruotsinkieliset sekä kaksikieliset kunnat voivat järjestää parkouria omalla äidinkielellään (video- sekä tekstiohjeistukset ovat ruotsiksi).
- Toistaiseksi Hoppgängetin avulla on järjestetty parkouria 11 ruotsinkieliseen kuntaan.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastamisen edistäminen

Tetti Tuhkio, hankekoordinaattori, Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto

Heli Pelttonen, koordinaattori, Vantaan kaupunki

Anna Degerman, palveluohjaaja, Lahden kaupunki

Jukka-Pekka Laakso, toiminnanjohtaja, Pirkanmaan elokuvakeskus

Kalle Raittila, mediakasvattaja, Pirkanmaan elokuvakeskus

Jotta kaikki saavat nauttia harrastamisen ilosta!

- Jokaisella on oikeus itse valita, mitä haluaa harrastaa.
- Tällä hetkellä tämä oikeus ei kaikilla toteudu.
- Moninaisuuden huomioiminen ja saavutettava toiminta eivät ole valintakysymyksiä. Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja lainsäädäntö velvoittavat harrastusten järjestäjiä ja toteuttajia poistamaan osallistumisen esteitä ja edistämään yhdenvertaisuutta.
- Yhdessä voimme vaikuttaa harrastustoiminnan monimuotoisuuteen ja yhdenvertaisuuteen!

Saavutettavampi harrastus

- Saavutettavampi harrastus – **suositukset** kannustavat ja tukevat saavutettavuuden edistämisessä
- Saavutettavampi harrastus – **merkki** toimii apuna viestinnässä
- **Verkkokoulutus** ja **tietokortit** tarjoavat tietoa ja vinkkejä
- **Liikennevalotyökalu** on apuna toiminnan saavutettavuuden arvioinnissa

Vantaan kehittämishanke - oivallukset ja tuotokset

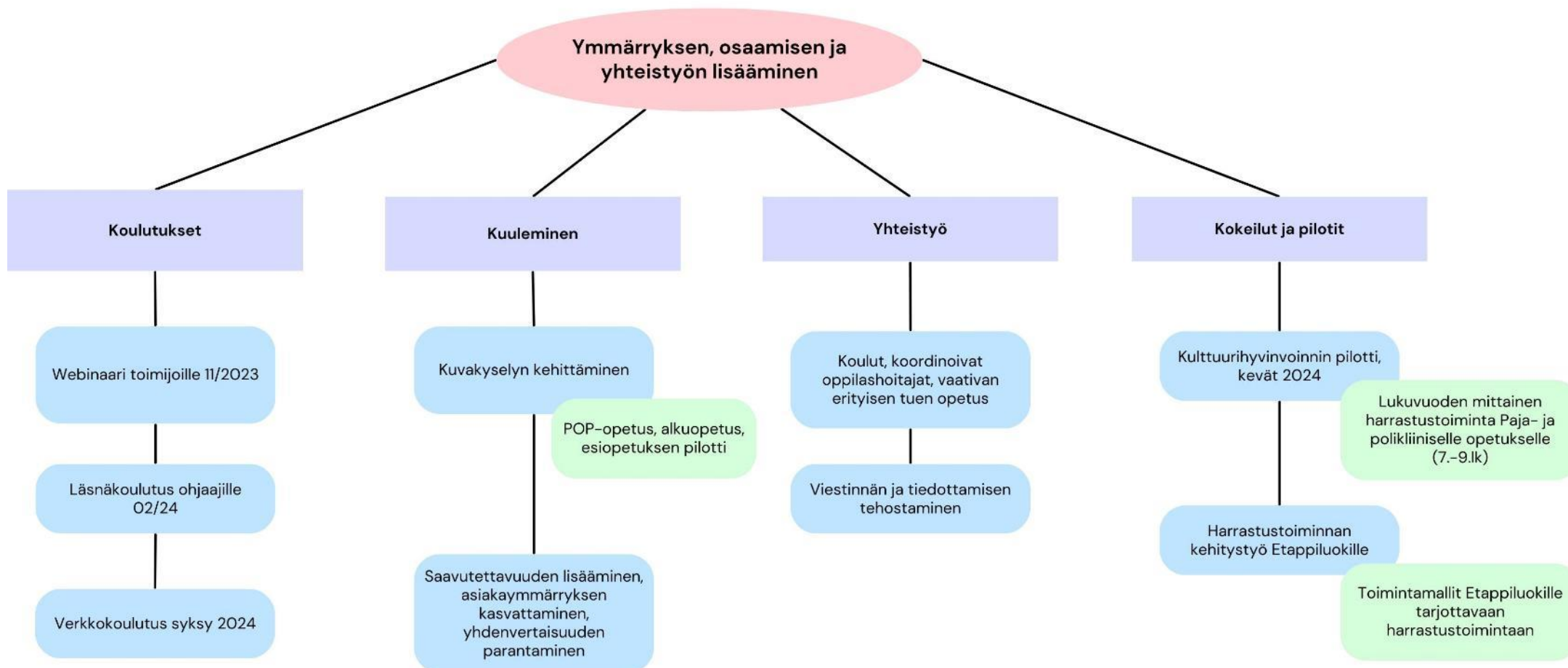

**HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI**

- Tahto osallisuuden ja yhdenvertaisuuden lisäämiseen harrastustoiminnassa
- Halu varmistaa että myös tukea tarvitsevat lapset / nuoret pääsevät mieleiseen harrastustoimintaan mukaan
- Tarve erilaisuuden ymmärryksen lisäämiseen sekä *ennakkoluulojen ja pelkojen vähentämiseen*
- Tarve ohjaajien taidon ja itsetuottamuksen kasvuun kohdata ja huomioida erilaisia lapsia ja nuoria harrastustoiminnassa

Erityisyyden huomioiminen Harrastusten Vantaan toiminnassa

Erityisoppijoiden harrastamisen kehittämishanke - Lahti ja Hollola

- Harrastustoiveiden työpaja erityisoppijat huomioiden
- Harrastustoimijoiden koulutus, seudullinen monialainen yhteistyö
- Saavutettavamman harrastamisen jokavuotinen tapahtuma osaksi toimijoiden tukea
- Saavutettavuus harrastustoiminnassa -opas alueen toimijoille jaettuna ja kansallisesti käytettävissä

Pirkanmaan Elokvakeskus - AHK-hanke

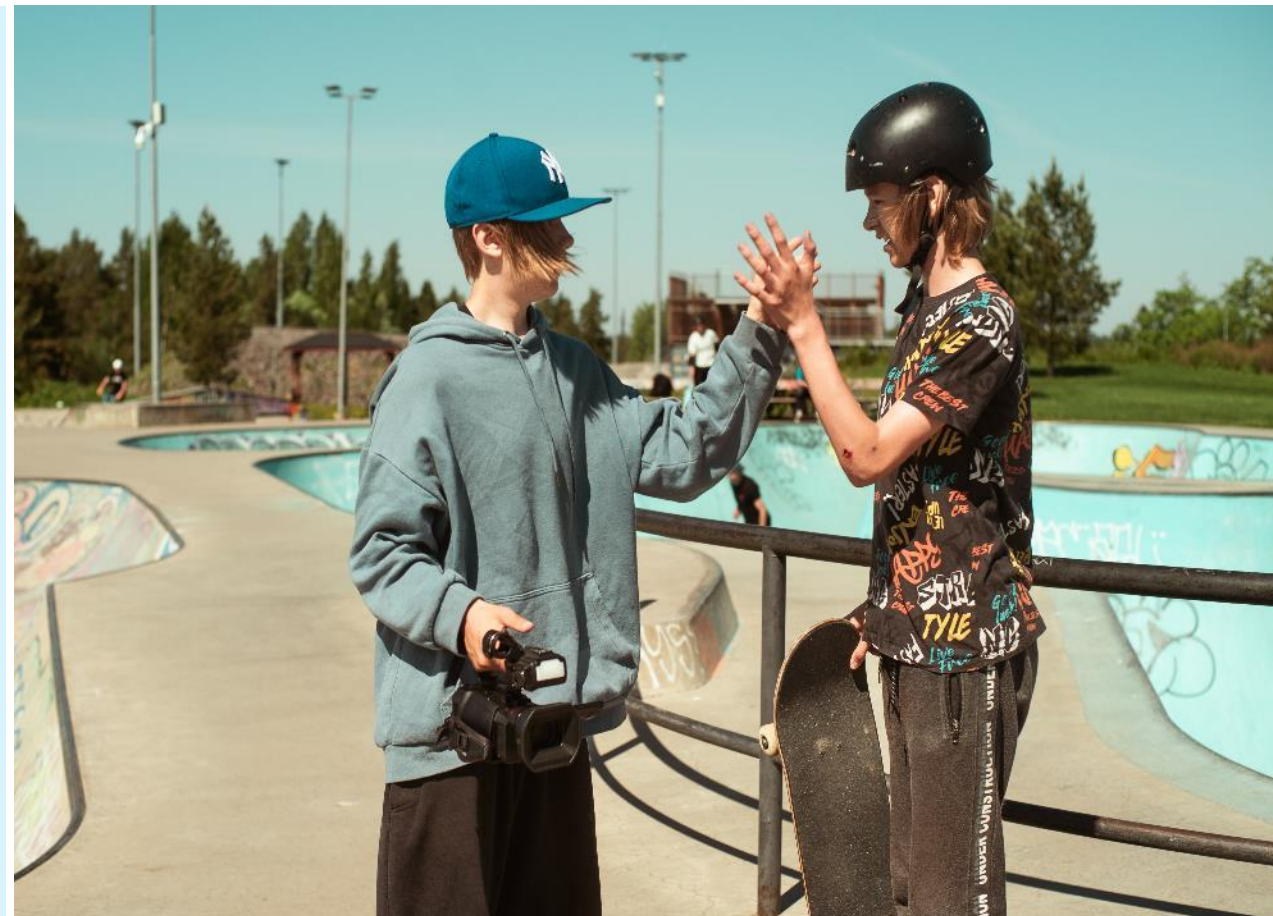
HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

Aktiivista Harrastamista Kouluilla (AHK) -hanke

- Harrastustoimintaa 1-9 luokkalaisille lapsille. Toiminta keskittyy Tampereelle sekä Nokialle.
- 2023-2024 lukuvuoden aikana toteutettu mm. lyhytelokuvatyöpajoja, animaatioprojekteja, mahdollistettu kulttuurikokemuksia, retkiä, ammattilaisten ohjaamaa studiotyöskentelyä musiikin parissa, elokuvanäytöksiä sekä jatkuvaa kerhotoimintaa.
- AHK-hankkeessa pilotoitu ja kehitetty mm. Stop motion-animaation ja matematiikan yhdistelmä tukiopetusmalliksi, pelityöpaja-konseptia osaksi Elokvakeskuksen toimintaa, erityisesti tukemaan opetussuunnitelman tavoitteita, sekä monipuolistamaan iltapäiväkerhojen sisältöä.
- Yksi hankkeen tärkeimmistä tavoitteista ja haasteista on kehitettyjen toimintamallien jatkuvuuden varmistaminen

Ydintavoitteet

- Kouluyhteistyön kehittäminen, henkilökunnan, huoltajien ja oppilaiden välisen yhteyden rakentaminen
- Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden huomioiminen toiminnan suunnittelussa
- Liikunnan ja taiteen yhdistäminen opetuksessa sekä työpajatoiminnassa
- Tasa-arvo ryhmäyttämisessä
- Yhteisöllisten työpajojen ja työelämäharjoittelun soveltaminen yhteen.
- Kokemusten mahdollistaminen taustasta tai taidoista riippumatta.

HYVÄ SAAVUTETTAVUUS ON MEIDÄN KAIKKIEN ETU

Suomi liikkeelle -ohjelma

- Hallituksen tavoitteena on kääntää liikkuminen kasvuun jokaisessa ikäryhmässä.
- Eri ministeriöiden hallinnonaloille kohdentuvat toimenpiteet luovat pysyviä, rakenteellisia edellytyksiä liikkumiselle. [Ohjelman 16 toimenpidettä.](#)
- Lisää vain liike -viestinnällä kannustetaan yksilöt ja yhteisöt lisäämään liikkumista arjessa ja työssä.
- Tilaa uutiskirje, ilmoita materiaaleja ja seuraa ohjelmaa sosiaalisessa mediassa. Lisätietoa kumppaneille: www.suomiliikkeelle.fi/kumppaneille/

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

Harrastamisen Suomen mallin yhteydet urheiluun ja taiteen perusopetukseen vahvemmiksi

Jaakko Saarinen, projektipäällikkö, Turun kaupunki

Niina Heikkilä, opetuspalveluiden asiantuntija, Hämeenlinnan kaupunki

Pekka Lehtimäki, kuvataidekoulun rehtori, Aimo-koulu

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

Suurten kaupunkien HSM- kehittämishanke

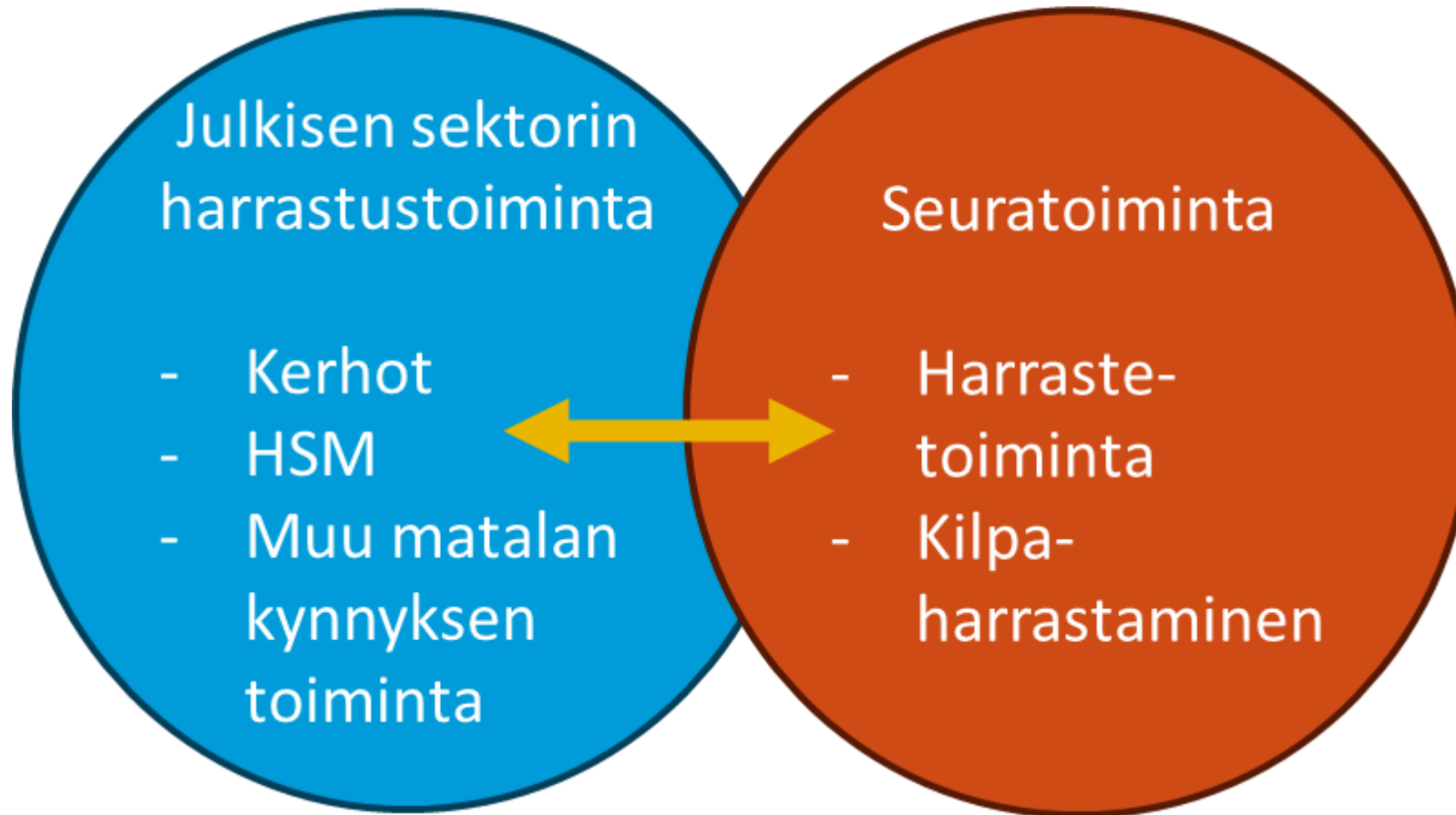
Liikunnan harrastuspolkujen kehittäminen

Hankkeemme toimijat

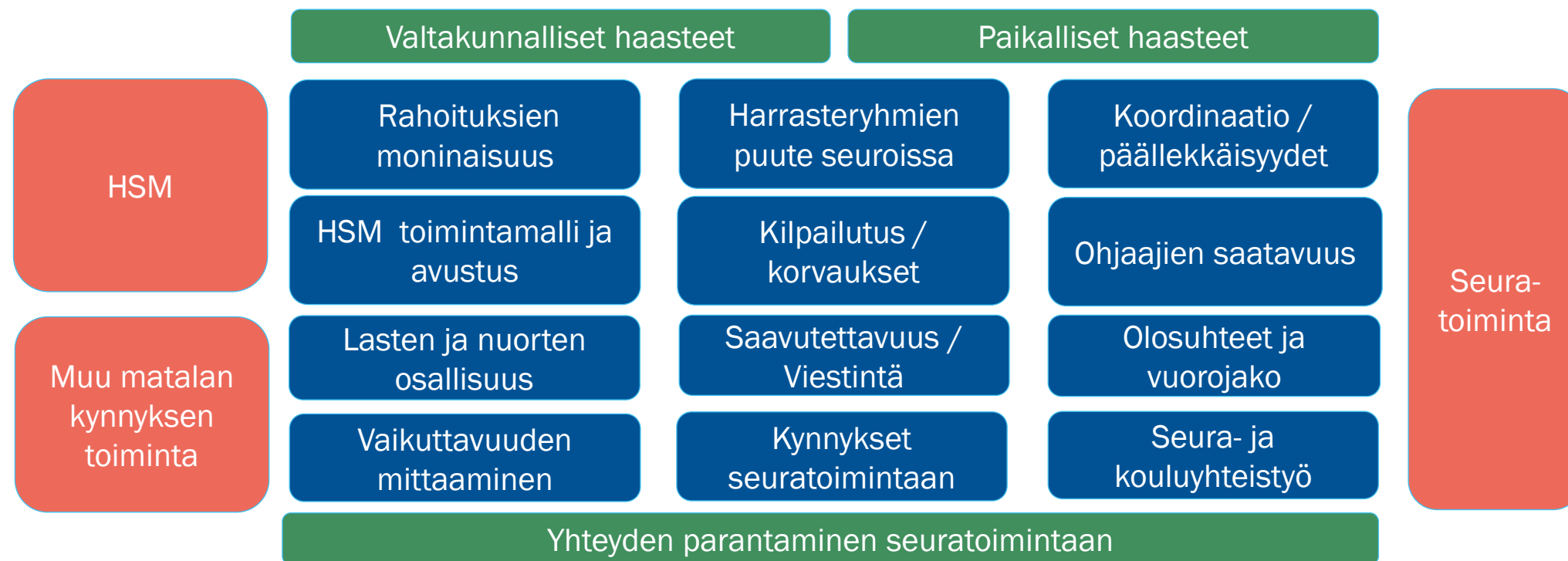
- Kaupungit: Turku, Helsinki, Jyväskylä, Vantaa ja Espoo
- Yhteisövaikuttavuuden malli sekä kehittämistyöpajojen suunnittelu ja toteutus: **Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö (ITLA)**
- Nykytilan analyysi ja asiantuntija-apu: **Jyväskylän yliopisto, liikuntatieteellinen tiedekunta**
- **Kaupunkien projektityöntekijät:** Ella Kaikumaa (Turku), Heli Sohkanen (Jyväskylä), Sanna Heikkilä (Vantaa), Tanja Lähdekorpi (Helsinki), Helena Pennanen (Espoo, syksy 2023)
- Hanke päättyy 31.12.2024

Harrastuspolun viitekehys

HSM:n ja seuratoiminnan välisen yhteyden lisäksi, olemme tarkastelleet myös muita kaupungin matalan kynnyksen palveluita

Nykytilan analyysi – tunnistetut haasteet liikuntaharrastuksissa

- Mm. seurakyselyt, seurahaastattelut, kaupunkien ryhmähaastattelut
- Valtakunnallisilla haasteilla on vaikutusta paikalliselle tasolle

Hankkeen toteutus

2. Yhteiskehittämisen malli

Yhteisövaikuttavuuden viitekehykseen perustuva yhteiskehittäminen kaupunkiverkostossa ja paikallisesti

3. Kehittämistyöpajat

Ratkaisuja tunnistettuihin haasteisiin

Loppuseminaari
Turku

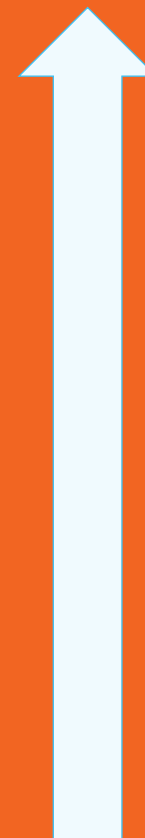
Espoo: kehittämistyöpajojen yhteenveto, hankkeen ydinviestit

Helsinki: liikkuminen harrastuspolulla, seurayhteistyö, seuraviestintä

Vantaa: lasten ja nuorten osallisuus, palvelualueiden välinen yhteistyö

Jyväskylä: koordinaatio / päällekkäisyydet, lasten ja nuorten osallisuus, seurayhteistyö matalan kynnyksen toiminnassa

Turku: kerho- ja harrastustoiminnan rahoitukset, Harrastamisen Suomen malli, kaupungin matalan kynnyksen palveluiden polut

1. Nykytilan analyysi

Liikuntaharrastaminen kaupungeissa, haasteet harrastuspoluissa, toiminnan seurannan ja tiedolla johtamisen tietolähteet (esim. HSM osallistujatilastot, palaute- ja harrastuskyselyt)

Kehitystyö hankkeessa

Valtakunnallinen kehittäminen

- Valtakunnallisen harrastuspolun vision kehittäminen kohderyhmälähtöisesti
 - **Uuden harrastuspolun vision kuvaaminen**
 - **Harrastuspolulle ohjautumisen käytänteiden kehittäminen**
 - **Harrastuspolulla liikkumista edistävien rakenteiden ja ratkaisujen kehittäminen**
- Yhteisövaikuttavuuden toimintamallin suunnittelu ja jalkauttaminen kaupunkien välille
- Kaupunkien ja seurojen näkemykset HSM:sta sekä haasteista ja mahdollisuuksista harrastuspolulla

Paikallinen kehittäminen

- Kaupunkikohtaisten harrastuspolun visioiden kehittäminen kohderyhmälähtöisesti
 - **Uuden harrastuspolun vision kuvaaminen**
 - **Matalan kynnyksen liikuntapalveluiden tunnistaminen ja kehittäminen**
 - **Harrastuspolulle ohjautumisen käytänteiden kehittäminen**
 - **Harrastuspolulla liikkumista edistävien rakenteiden ja ratkaisujen kehittäminen**
- Yhteisövaikuttavuuden toimintamallin suunnittelu ja jalkauttaminen kaupunkeihin
- Seurayhteistyön kehittäminen
- Muut kehitettävät asiat; mm. HSM kilpailutus, harrastamisen koordinaatorakenteet

Paikallisen harrastuspolun kehittäminen

**HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI**

Espoo:

- Uusi avustusmuoto seurojen matalan kynnyksen toimintaan käynnistyi syksyllä 2023, jota seurataan ja kehitetään.

Helsinki:

- Matalan kynnyksen toiminnan päällekkäisyyksiä vähennetty
- Seurayhteistyön vahvistaminen, syksyllä 2024 vastuullisuuspilotti seurojen kanssa
- Harrastuspolun jatkuvuuden selkiyttäminen, miten kaupunki & seurat toimivat yhdessä

Jyväskylä:

- Koordinaatorakenteinen tarkastelua
- HSM kilpailutuksen kehittäminen
- ETT lasten harrastuspolku
- Etsivän harrastustoiminnan kehittäminen

Turku:

- Kaupungin matalan kynnyksen toiminnan päällekkäisyyksien purkaminen ja yhdistäminen harrastekorttiin (seuratoimintaan)
- Kohderyhmäkohtaiset harrastuspolut (harrastamattomat, soveltava, maahanmuuttajat)
- Koordinaatorakenteen keventäminen
- Etsivän harrastustoiminnan uudelleen rakentaminen, panostaminen polulle ohjautumiseen ja siellä liikkumiseen

Vantaa:

- Matalan kynnyksen toimintojen kartoittaminen (kaupungin palvelualueet)
- Matalan kynnyksen liikunnan seurakysely
- Yhteisövaikuttavuuden edistämisen kokonaiskuva
- Liikuntamuotojen lajikokeilumahdollisuuksien kartoitus
- Yhden yhteydenoton periaate (Hyte)
- Nuorten palvelupolut (TUTORES)

Johtopäätökset (tähän mennessä)

- Lasten ja nuorten liikuntaharrastustoiminnan kokonaisuus on moninainen sekä tarpeiden että toimijoiden suhteen
 - Tarvitaan yhteiskehittävää työtettä toimivien liikunnan harrastuspolkujen rakentamiseksi
- Seurojen ja kaupungin toiminnan välille kaivataan selkiinnyttämistä / viemistä lähemmäksi toisiaan: puretaan päällekkäisyyksiä, hyödynnetään olemassa olevat resurssit tehokkaammin
 - Seurojen hyödyt HSM:iin mukaan lähtemisessä ovat pienet tällä hetkellä. Toiminnalla ei juurikaan saada harrastajia seuroihin, hyöty kohdistuu lähinnä yksittäisiin ohjaajiin tai seuroihin.
- Polku tarvitsee myös lyhytaikaisen sitoutumisen mahdollisuuksia ponnahduslautana säännöllisempään ja tavoitteelliseen liikunnan harrastamiseen
 - Lasten ja nuorten kokemuksellisen osallisuuden muotoja tulee vahvistaa harrastuksiin tutustumisessa.

Harrastamisen Suomen mallin ja taiteen perusopetuksen välisten yhteyksien vahvistaminen

1 HARRASTUS IHAN LÄHELLÄ

Maksuton harrastus koulupäivän yhteydessä. Usein lukuvuoden mittainen.

2 KOULUJEN KERHOTOIMINTA

Maksuton kerho koulupäivän yhteydessä tai sen aikana. Myös lyhytkerhot.

3 URHEILUAKATEMIA TAVASTIA

Kiinnostaako tavoitteellinen urheiluharrastus? Meillä kaikki yläkoulut ovat lähiliikuntakouluja!

4 LIIKKUVA KOULU

Aktiivisempia ja viihtyisämpiä koulupäiviä.

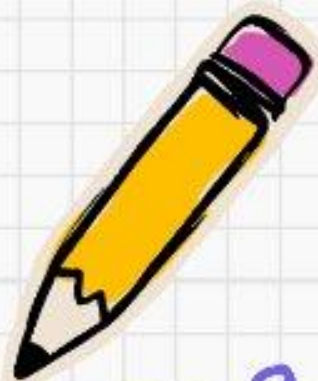
5 TAPAHTUMA- JA KILPAILUTOIMINTA

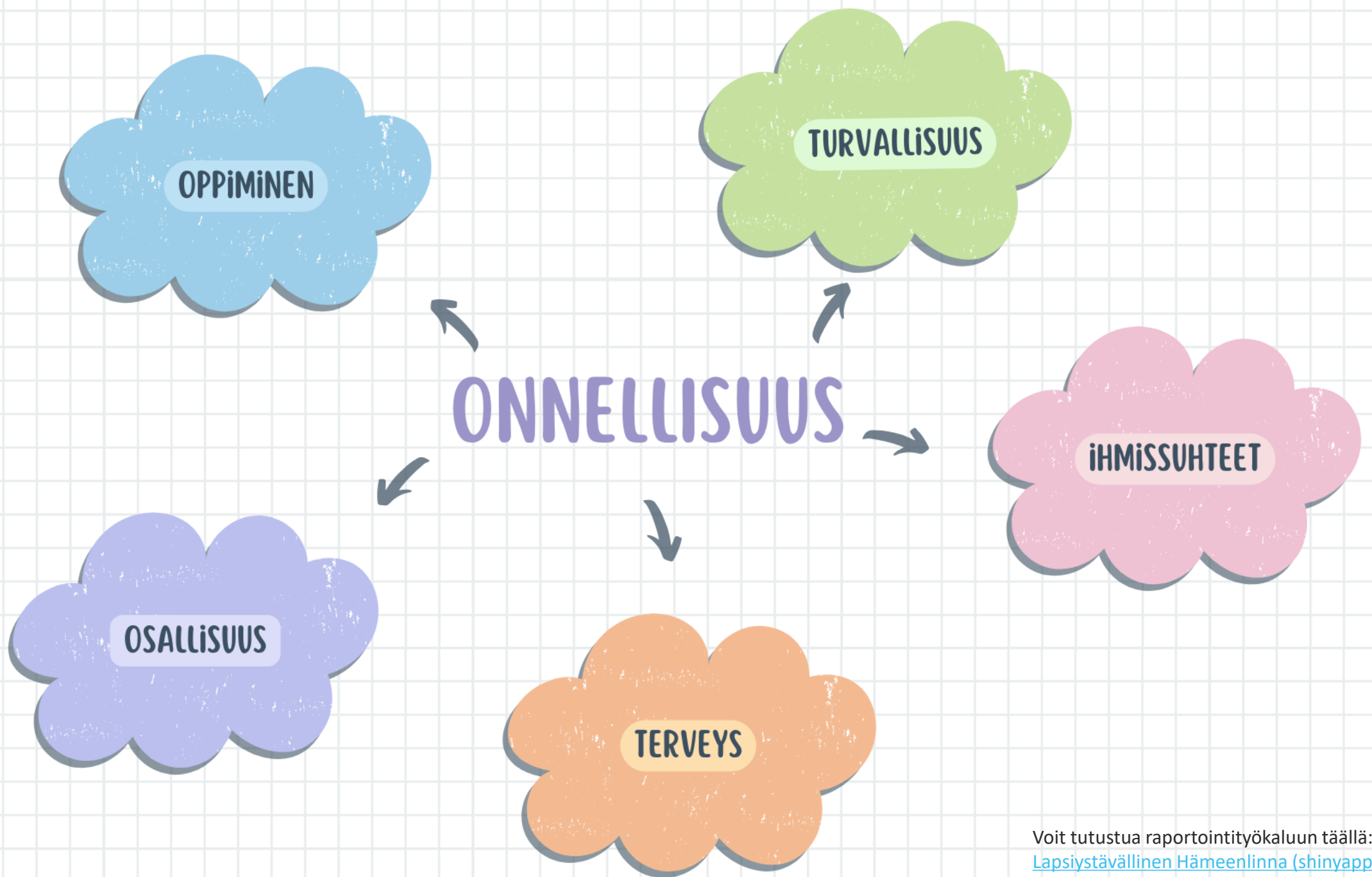
Oma tapahtuma- ja kilpailukalenteri. Lisäksi KLL toiminta.

6 NUORISOPASSI

Ovi omannäköiseen ja mielekkääseen vapaa-aikaan!

**HARRASTA
JA VOI
HYVIN**

Voit tutustua raportointityökaluun täällä:
[Lapsiystävällinen Hämeenlinna \(shinyapps.io\)](https://shinyapps.io)

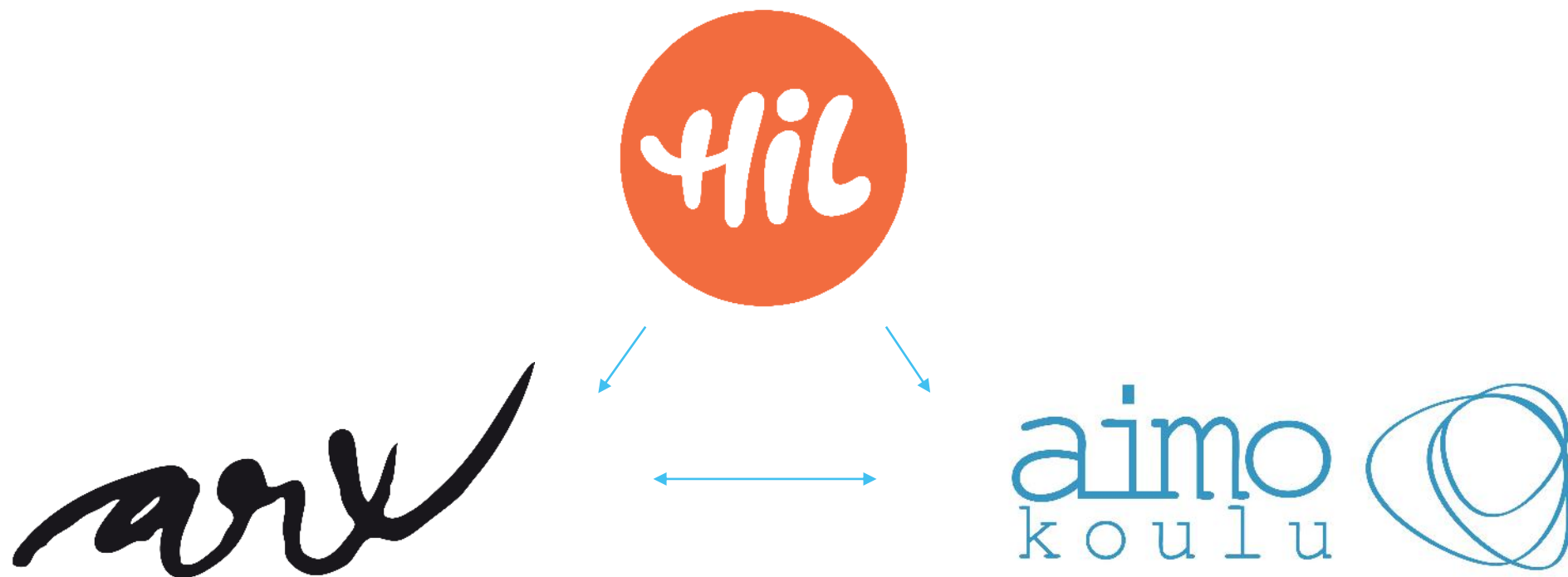
Avustuksen aikana

- Käytäntö
 - HIL & TPO ryhmiä käynnistettiin 7.
 - Toimintaa järjestettiin viidellä koululla.
 - 1. ja 2. luokkalaisia.
 - Ryhmien toteutuksesta vastasi Aimokoulu.
 - Opetusta 2x45min/vk.

- Haasteita
 - Jatkumon varmistaminen.
 - Sijaiset.
 - Oppilaiden siirtyminen Aimokoulun opetuksesta maksuttomiin ryhmiin.

Jatkotoimenpiteet hankkeen jälkeen

we.

**Yhdenvertaista vapaa-aikaa:
Keitä Harrastamisen Suomen malli
tavoittaa ja miten se vaikuttaa?**

Me-säätiö

Suomessa on keski-suuren kaupungin verran lapsia ja nuoria, jotka ovat selvässä syrjäytymis- ja köyhyysriskissä.*

Moni jää syrjään myös mielekkästä vapaa-ajan toiminnasta ja harrastuksista.

Jotta eriarvoistumiskehitys saadaan pysäytettyä, tulisi työtä kohdentaa erityisesti sinne, missä siitä on eniten hyötyä.

*Tilastokeskus 2022: 3,4 % 0–17-vuotiaista on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä vähintään kahdella ulottuvuudella (perheen pienituloisuus, vajaatyöllisyys tai vakava aineellinen ja sosiaalinen puute)

Harrastamisen Suomen mallin vaikutukset ^{we.} pilotin taustaa

Pilotissa kootaan ensimmäistä kertaa valtakunnallista tietoa toiminnan vaikutuksista.

- Harrastamisen Suomen mallin tavoitavuutta ja vaikuttavuutta mitataan lukuvuoden 2024–2025 ajan
- Mukana ensimmäisessä vaiheessa on nyt 15 kuntaa
- Valtakunnallisella tiedonkeruulla luodaan samalla yhteistä mallia harrastustoiminnan vaikutusten mittaamiseksi
- Kyselyt lähetetään suoraan toimintaan osallistuvien lasten huoltajille ilmoittautumisen yhteydessä ja lukukausien päätteeksi – tiedonkeruu on alkanut

Vaikuttavuuden rakennuspalikat

Tavoittavuus

Tavoittaako toiminta kävijöitä erilaisista perhe-
taustoista?

Sosiaalinen osallisuus

Toteutuuko toiminnassa
syrjäytymiseltä
suojaavia tekijöitä?

Hyvinvointi

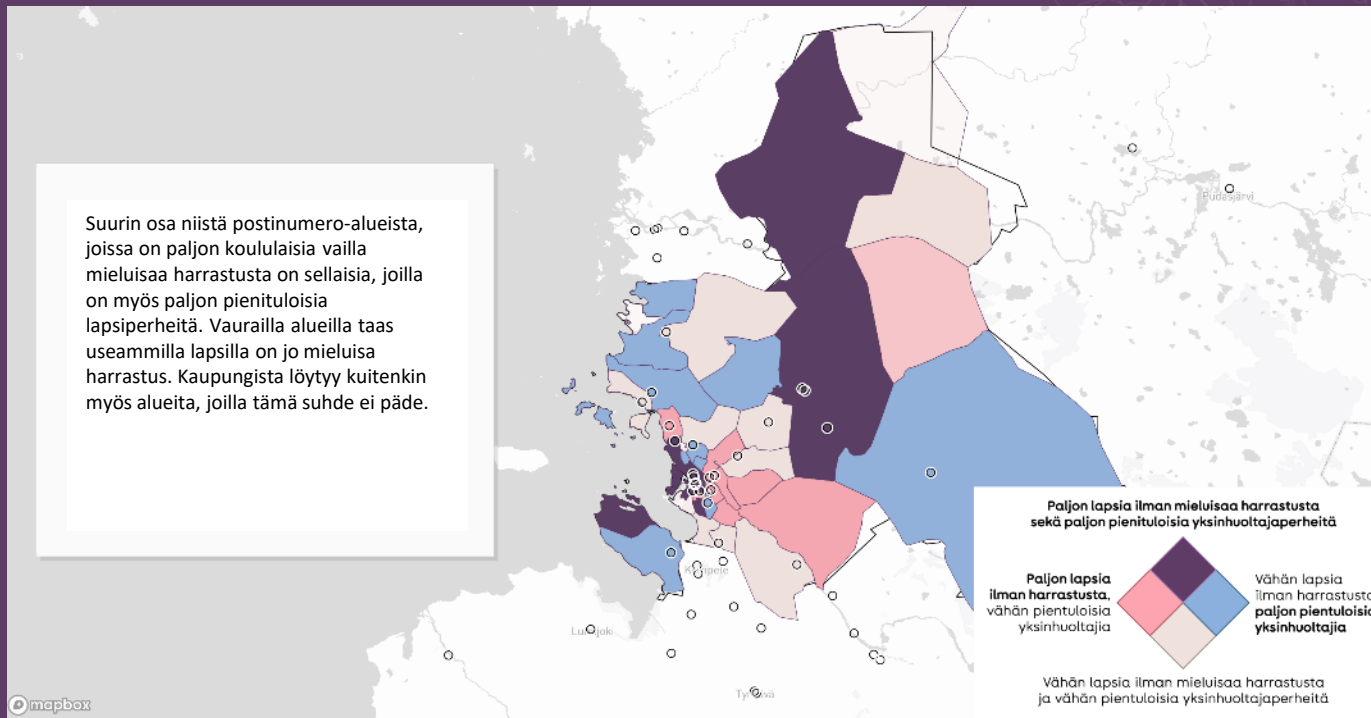
Havaitaanko
kävijöiden
kokemassa
hyvinvoinnissa
muutoksia?

Kontekstitiedot ja vertailtavuus

Tietoa yhdistämällä luodaan kokonaiskuva

Tieto toteutetun toiminnan vaikutuksista ja tavoittavuudesta jää usein katveeseen

Pienituloisten perheiden lapsia tavoitetaan toimintaan enemmän kuin muista altistavista taustoista tulevia.

YLEISIMMÄT HEIKOMMALLE ASEMMALLE ALTISTAVAT TAUSTATEKIJÄT
ALLE 18-VUOTIAAT HARRASTAJAT

13 %

Perheen pienituloisuus

2 %

Vanhemman/vanhempien työttömyys tai pitkittynyt kotona olo

7 %

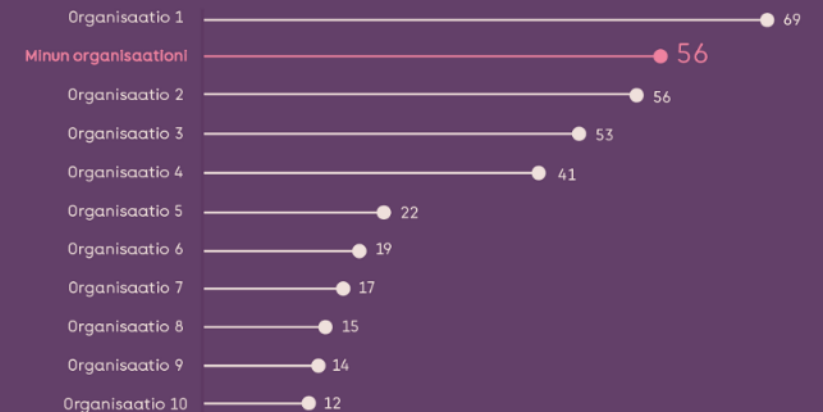
Yhden vanhemman perhe

<1 %

Vanhemman/vanhempien matala koulutustaso

Toimintaan osallistuminen on parantanut hyvinvointia %

Me-säätiö toteuttaa tiedonkeruun ja rakentaa valtakunnallisesti vertailukelpoista datamallia

Aikataulu

Syyskuu

Lokakuu

Joulukuu-
tammikuu

- Taustakyselyt

- Ensimmäisiä tuloksia kokonaisuudesta

- Hyvinvointikysely

Aikataulu

Helmi-
maalis

- Raportti
hyvinvointituloksista

Toukokuu

- Loppukysely

Kesäkuu

- Loppuraportti

we.

Yhdessä sitä kohti, että jokaisella lapsella ja nuorella on
mahdollisuus harrastaa.

Ole yhteydessä!

Katja Anoschkin

Katja.anoschkin@mesaatio.fi

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Seminaarin päätössanat

Iina Berden, neuvotteleva virkamies, opetus- ja kulttuuriministeriö

Tulevat tapahtumat ja koulutukset

- 7.10.-18.11. [Pedagogiikan jatkokurssi](#) -Inklusiivinen pedagogiikka ja lapsen tuen tarpeet harrastustoiminnassa –koulutus
- 9.10. [Harrastamisen Suomen mallin verkostotreffit isojen ja pienten kuntien koordinaattoreille](#)
- 17.10. [Harrastamisen Suomen mallin verkostotreffit keskikokoisten kuntien koordinaattoreille](#)
- 12.-14.11. [Harrastamisen Suomen mallin verkostotapaaminen kuntakoordinaattoreille](#)
- 28.11. [Harrastamisen Suomen mallin webinaari](#) –Harrastustoiminnan tukimuodot

HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI

LIITTEET

Harrastamisella ja harrastustoiminnan pedagogisella laadulla on yhteyttä lapsen ja nuoren hyvinvointiin sekä oppimiseen (lisää tutkimustuloksia Suomesta)

**HARRASTAMISEN
SUOMEN MALLI**

- Harrastustoiminnan yhteydet oppimiseen ja hyvinvointiin, tutkimuksia:
- Huotilainen, M. & Tervaniemi, M. (2018). Planning music-based amelioration and training in infancy and childhood based on neural evidence. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1423, 146-154
- Kostilainen, K., Partanen, E., Mikkola, K., Wikström, V., Pakarinen, S., Fellman, V., Huotilainen, M. (2021). Repeated parental singing during Kangaroo care improved neural processing of speech sound changes in preterm infants at term age. *Frontiers in Neuroscience*, 15, 686027. doi: 10.3389/fnins. 2021.686027
- Linnavalli, T. (2019). Effects of musical brain development. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Partanen, E. (2013). The neural basis of speech sound discrimination from infancy to adulthood. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Putkinen, V., Tervaniemi, M., Huotilainen, M. (2019). Musical playschool activities are linked to faster auditory development during preschool-age: a longitudinal ERP study. *Scientific Reports*, 9, 11310
- Saarikivi, K. (2022). Augmented maturation of executive functions in musically trained children and adolescents. Väitöskirja, Helsingin yliopisto.
- Tervaniemi, M., Putkinen, V., Nie, P., Wang, C., Du, B., Lu, J., Li, S., Cowley, B., Tammi, T., Tao, S. (2022). Improved auditory functions caused by music vs. foreign-language training at the school age is there a difference? *Cerebral Cortex*, 32, 63-75.
- Hakanen, T. Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.) 2019. Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö; Valtion liikuntaneuvosto; Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto. Valtion Liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2.
- Lehto, S. (2021). Koulun kerhotoiminta lasten hyvinvointia rakentamassa. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia 120. Väitöskirja Helsingin yliopisto

- Harrastamisen Suomen malliin liittyen
- Laimi Tanja, Pusa Aino-Maria, Rajala Katja ja Stenvall Elina, (2023). [Mielekästä vapaa-aikaa, kavereita ja koordinaatiota – Harrastamisen Suomen mallin arviointi](#). KARVI.
- Liuttu Hannamari (2024). [Harrastamisen Suomen mallin käytännön toteutus alle sadan tuhannen asukkaan kunnissa](#)
- Merjamo Ulla (2024). Herakles ry – [Harrastamisen Suomen malli Helsingissä haku palveluntuottajaksi 2024–2025](#)
- Murto Milja (2024). [Tanssia kaikille, ei vain varakkaille : käytäntöjä tanssin taloudellisen saavutettavuuden parantamiseksi](#)
- Rannanjärvi Kaisa, (2024). [Harrastamisen Suomen malli Kotka -hanke – Kulttuurihyvinvointia edistävä viestintästrategia](#)
- Ruokonen Inkeri, Pekkilä, Sirke (2024). Harrastustoiminnan ohjaajien käsityksiä pedagogisen koulutuksen vaikuttavuudesta heidän työhönsä. Teoksessa [Siivet harrastuksille – Ohjaajien kirjoituksia työstään](#)
- Rosti Krista, 2024: [Kehittäjäopettajien näkemyksiä ja kokemuksia Lupa Liikkua Lupa Harrastaa -toimintakulttuurista](#)
- Lisää tutkimuksia: HSM:n tutkimukset sivustolla: <https://harrastamisensuomenmalli.fi/tietoa/tutkimukset/>